

21-ASR TIL O'RGANUVCHILARI UCHUN INNOVATSION O'QITISH METODLARI

Qoraboyeva Mamlakat G'anisher qizi va

Xakimova Mohichehra Abdunazar qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Turizm fakulteti talabalari

e-mail: qoraboyevamamlakatxon@gmail.com

e-mail: mohichehraurazaliyeva@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada 21-asr til o'rganuvchilari uchun innovatsion o'qitish metodlari hamda zamonaviy ta'lim uslublari va texnologiyalarining til o'rganish jarayoniga ta'siri o'rganiladi. Ushbu metodlar o'quvchilarni yangi axborot-texnologiyalari va global o'qitish platformalari yordamida tilni samarali va qiziqarli o'rganishga yo'naltiradi. Maqolada o'qituvchilar va ta'lim muassasalariga innovatsion metodlarni samarali qo'llashda yo'rinqoma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: innovatsion metodlar, ta'lim, interfaol mashqlar, ta'lim texnologiyalari, kommunikativ o'yinlar, samarali ekspress usullar, lingvosotsiomadaniy metod, intensiv metod, kommunikativ metod, raqamli texnologiyalar, individual, innovatsion yondashuvlar.

Аннотация: В этой статье рассматриваются инновационные методы обучения для изучающих языки в XXI веке, а также влияние современных образовательных методов и технологий на процесс изучения языка. Эти методы помогают студентам эффективно и интересно изучать язык, используя новые информационные технологии и глобальные обучающие платформы. Статья служит руководством для педагогов и образовательных учреждений по эффективному использованию инновационных методов.

Ключевые слова: инновационные методы, образование, интерактивные упражнения, образовательные технологии, коммуникативные игры, эффективные экспресс-методы, лингвосоцио культурный метод, интенсивный метод, коммуникативный метод, цифровые технологии, индивидуальные, инновационные подходы.

Abstract: This article discusses innovative teaching methods for language learners in the 21st century and the impact of modern educational methods and technologies on the language learning process. These methods help students learn languages effectively and engagingly using new information technologies and global learning platforms. The article serves as a guide for educators and educational institutions on how to effectively use innovative methods.

Key words: *innovative methods, education, interactive exercises, educational technologies, communicative Games, effective express methods, linguistic-socialcultural method, intensive method, communicative method, digital technologies, individual, innovative approaches.*

KIRISH

Tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan bugungi zamonda ilm-fan va texnika sohalarida sezilarli o'zgarishlar va yutuqlar kuzatilmoqda. Har bir fanni innovatsion metodlar va zamonaviy texnologiyalar yordamida o'quvchilarga yetkazish bugungi ta'lim talablaridan biri hisoblanadi. O'zbekistonning chet tillarni o'rganishga bo'lgan e'tibori ayniqsa so'nggi yillarda sezilarli darajada oshdi. Mamlakatimizda xorijiy tillarni o'rgatish bo'yicha kelajak uchun mustahkam poydevor bo'ladigan yangi tizimni yo'lga qo'yish vaqti-soati keldi. Biz raqobatdosh davlat qurishni o'z oldimizga maqsad qilib qo'ygan ekanmiz, bundan buyon maktab, litsey, kollej va oliy o'quv yurti bitiruvchilari kamida 2 ta chet tilini mukammal bilishlari shart. Bu qat'iy talab har bir ta'lim muassasasi rahbari faoliyatining asosiy mezoniga aylanishi lozim, – dedi Shavkat Mirziyoyev.¹

ASOSIY QISM

Hozirgi kunda til o'rganish jarayonida ijtimoiy tarmoqlar va onlayn darsliklardan foydalanish keng tarqalmoqda. Multimedia texnologiyalarining rivojlanishi natijasida turli xil “elektron” repetitorlar paydo bo'lib, ular til o'rganish jarayonini yanada qulay va samarali qiladi. Jonli muloqotni taqlid qilish, nutqni aniqlash texnologiyalari hamda interfaol trenajyor mashg'ulotlar onlayn kurslarning asosiy xususiyatlari sanaladi. So'nggi vaqtlarda ta'lim texnologiyalari bozori turli til o'rgatish usullarini taklif qiluvchi innovatsion yechimlar bilan boyib bormoqda. Xorijiy tillarni bilish turli kasbiy sohalarida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu nafaqat mahalliy fuqarolar, balki chet ellik mutaxassislar uchun ham muhim bo'lib, samarali muloqot va kasbiy o'sishga xizmat qiladi. Xorijiy tilni o'zlashtirish uchun turli metodlar mavjud bo'lib, ularni guruh yoki individual shaklda o'rganish mumkin. Mahalliy tilda so'zlashuvchilar darajasida til bilish usullarini qo'llash, mashg'ulotlarda egallangan bilimlarni mustahkamlash hamda til muhitiga moslashish texnikalaridan foydalanish til o'rganish jarayonini samarali qiladi. Tilni xorijiy til sifatida o'rganishda hanuzgacha eng muhim masalalardan biri mos o'qitish metodini tanlash hisoblanadi. Bugungi kunda internet va e'lonlarda “tez til o'rganish”, “kommunikativ yondashuv asosida til o'rgatish”, mahalliy tilni ong osti darajasida o'zlashtirish kabi turli usul va texnikalar haqida ko'plab ma'lumotlar tarqalmoqda. Aslida til o'rganish uzoq muddatli jarayon bo'lib bir tilni mukammal ravishda barcha dialekt va lahjalari bilan

¹ Prezident Shavkat Mirziyoyev raisligida “Chet tillarini o'qitish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari” yuzasidan videoselektor yig'ilishi 06.05.2021

o'rganiladigan bo'lsa qunt va vaqt talab etiladi. Ammo faqat yuzaki muloqot qila olish darajasida o'rganiladigan bo'lsa, albatta tezkor metodlar jamlamasi talaygina. Til o'qitish amaliy xususiyat kasb etadi. Ta'lim jarayonida o'qituvchining roli sezilarli darajada o'zgarib, u kuzatuvchi, vositachi va tarjimon sifatida faoliyat yuritadi. Bu esa uning shaxsiyati va ta'sir doirasini o'quvchilarga yanada yaqinlashtiradi. Til o'rganish metodlarining ayrim jihatlari shubhasiz individual yondashuv hamda guruh psixologiyasi bilan chambarchas bog'liqdir.

Muhim jihatlardan biri – tanlov erkinligi. Talabalar o'z ehtiyojlariga mos keladigan til o'rgatish metodini tanlash imkoniyatiga ega bo'lib, nutqiy qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonida bitta usulga bog'lanib qolmaydi. Shuningdek, o'qituvchi ham darslarni tashkil etishda turli metodlardan, jumladan, o'yin va treninglardan, sinxron tarjimalardan foydalanishi, shuningdek, mahalliy va xorijiy universitetlarning darslik va qo'llanmalarini erkin tanlashi mumkin. Aslida bugungi kunning dolzarb ehtiyoji – bu kishilik jamiyatining ikki, uch va ba'zan bir nechta xorijiy tillarni o'zlashtirishidan iborat. Chunki, bir necha tilni o'zlashtirish zarurati kasbiy kompetensiya tanlovida birinchi o'rinda turadi, tilni o'rganish ham yetakchi tamoyil sanaladi. Metodikaga oid kitoblarning eng qimmatlilari ham tilshunoslar tomonidan yozilgan. Tilning grammatik jihatlarni o'zlashtirish murakkab jarayon bo'lib, bunda ona til va o'rganilayotgan chet tili o'rtasidagi farqlar muhim rol o'ynaydi. Yangi texnologiyalar esa til o'rganish jarayonini yengillashtirib, har xil yosh, ta'lim darajasi va psixologik xususiyatlarga ega bo'lgan shaxslar uchun yanada qulay qiladi hamda qisqa vaqt ichida amaliy qo'llash imkoniyatini beradi. Muayyan metodni tanlashdan oldin, mavjud zamonaviy til o'qitish metodologiyalari haqida umumiy tasavvurga ega bo'lish lozim. Klassik yoki an'anaviy yondashuv bugungi kunda biroz o'zgargan bo'lsa-da, uning asosiy tamoyillari saqlanib qolgan va uslubiy yo'nalishdagi maktablarda keng qo'llaniladi. Bu metod ko'pincha tilni noldan o'rganishga mo'ljallangan bo'lib, o'qituvchining asosiy vazifalariga talaffuzni bosqichma-bosqich shakllantirish, grammatik asoslarni o'rgatish hamda psixologik va til to'siqlarini bartaraf etish kiradi.

Aslida, zamonaviy dunyoda eng katta qadriyat - bu ikki madaniyat kontekstida fikr yurita oladigan va tilni o'rganayotganlarga mos keladigan bilimlarni oson yetkaza olish metodidir. Bu esa - **Lingvosotsiomadaniy (Lingvo- ijtimoiy-madaniy) metod**, tilni o'rganishning eng jiddiy va keng qamrovli metodlaridan biri bo'lib, u ijtimoiy va madaniy muhit kabi tarkibiy qismga murojaat qilishni o'z ichiga oladi. Lingvo-ijtimoiy-madaniy metod oddiy haqiqatni hisobga oladi: ya'ni, til ko'nikmasi 52% ona tili ta'sirida o'rgatilsa, 48% esa o'rganilayotgan til asosida o'rgatiladi. Bu metod asosida til o'rgatilganda nutqning to'g'riligi nazorat qilinadi, ammo hozirgi kunda so'z mazmunini oshirishga harakat qilinmoqda. O'rganilayotgan axborotning ma'nosi, ya'ni kommunikativ darajasi muhim ahamiyatga ega, chunki har qanday holatda ham muloqotning pirovard maqsadi tushuniladi. Ta'limda jahonda tan olingan

“kommunikativ metod” ham qo‘llaniladi, bu esa tillarini o‘rganishda faol qo‘llaniladigan metodlar orasida birinchi o‘rinda turadi. Hozirda sof tilni emas, har qanday tilni o‘rgatishda qo‘llanilayotgan bu metodning asoslari yetakchi universitetlarning tilshunoslari va psixologlarining birgalikdagi sa’y-harakatlari bilan ishlab chiqilmoqda. Kommunikativ o‘yinlarni darsda qo‘llashda o‘rganuvchilarning asabiy bosimlarini yo‘qotishga, dars davomida barcha talabalarning xilda faol ishtirok etishlarini va faoliyat shakllarini almashtirishga imkon yaratadi. Darsning yanada qiziqarli o‘tishini ta’minlaydi, talabalar diqqati tarqoq bo‘lishini oldini oladi va mavzuning tugunli savollariga e’tiborlarini qaratishga yo‘naltiradi. Talabalarda har kungi hayotda duch keladigan muloqotni dars davomida xorijiy tilda o‘zlarida sinab ko‘rish imkoni bo‘lib, bu ularga kelajakda bermalol muloqot qilishlariga juda katta yordam beradi. Kommunikativ o‘yinlar orqali darslar olib borilganda xorijiy tilni o‘zlashtirishdan ko‘zlangan maqsadga kutilgandanda tezroq muloqot qila olish ko‘nikmalariga erishish mumkin. Kommunikativ metodning asosiy farqi shundaki, uning bosh maqsadi talabalarni chet tilida erkin muloqot qilishga o‘rgatish hamda turli hayotiy, ilmiy, madaniy va ijtimoiy-siyosiy mavzularda suhbatlashish ko‘nikmalarini shakllantirishdir. Bu metod chet tilini o‘qitish tarixidagi eng samarali uslublarni o‘zida mujassamlashtirgan ilg‘or yondashuv bo‘lib, asosiy e’tibor og‘zaki nutqni rivojlantirishga qaratilgan.

Til o‘rganish jarayonining barcha jihatlari yozma nutq, og‘zaki nutq, amaliy va nazariy bilimlar barchasi kommunikativ faoliyatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Tilni o‘qitishning **intensiv metodi** ayniqsa hozirgi kunda mashhur bo‘lib bormoqda. Ushbu yondashuv yuqori darajadagi stereotiplarga asoslangan bo‘lib, tilni tez va samarali o‘rganish imkonini beradi. Chunki tilning taxminan 25% qismini tayyor andozaviy iboralar tashkil etadi. Muayyan “barqaror iboralarni” yod olish va doimiy mashq qilish natijasida til o‘rganuvchi o‘z fikrini aniq ifodalash va suhbatdoshga tushunarli yetkazish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Intensiv metod cheksiz muloqotni qo‘llab-quvvatlaydi hamda nutq potensialini maksimal darajada ochib berishga yo‘naltirilgan “ekspressiv nutq xatti-harakatini” rivojlantirishga xizmat qiladi.

XULOSA

21-asrda til o‘rgatish metodlari innovatsion yondashuvlar bilan boyib bormoqda. Zamonaviy jamiyatning tezkor rivojlanishi natijasida xorijiy tillarni bilish nafaqat kasbiy muvaffaqiyat, balki madaniy muloqot va global hamkorlik uchun ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Til o‘rgatish jarayonida kommunikativ, lingvo-ijtimoiy-madaniy va intensiv metodlar yetakchi o‘rin egallaydi. Kommunikativ metodning asosiy maqsadi talabalarni chet tilida erkin muloqot qilishga o‘rgatish bo‘lsa, lingvo-ijtimoiy-madaniy metod madaniy va ijtimoiy kontekstni hisobga olib, muloqot samaradorligini oshirishga qaratilgan. Intensiv metod esa qisqa vaqt ichida tayyor iboralar va doimiy mashg‘ulotlar orqali nutqni shakllantirish va rivojlantirishga

yordam beradi. Bundan tashqari, raqamli texnologiyalar, onlayn darsliklar, multimedia vositalari va interfaol mashg'ulotlar til o'rganish jarayonini tezlashtirishga xizmat qilmoqda. Bularning barchasi talabalarga mustaqil ravishda til o'rganish imkoniyatini yaratib, o'qituvchilarga esa innovatsion yondashuvlarni qo'llashga yo'l ochib bermoqda. Xulosa qilib aytganda, 21-asr til o'rgatuvchilari va o'rganuvchilari uchun asosiy ustuvor yo'nalishlar muloqotga asoslangan ta'lim, texnologik innovatsiyalarni qo'llash va individual hamda guruh psixologiyasini hisobga olgan holda moslashuvchan metodlardan foydalanishdir. Bu esa til o'rganish jarayonini yanada samarali va qulay qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **Shavkat Mirziyoyev** raisligida "Chet tillarini o'qitish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari" yuzasidan video selector yig'ilishi 06.05.2021
2. **N.R Kobilova. Z.Y.Irisqulov.**Chet tillarini o'rganish jarayonida innovatsion texnologiyalardan foydalanish.Scientific Progress.Volume 3.Issue1.424-429 betlar.2022
3. **Turdiqulova Nilufar To'lqin qizi.** Ta'limda innovatsion metodlar. Result of National Scientific Research International Journal 2023.
4. **D.M Malikova.** Ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalardan foydalanish. Innovative Approaches in teaching Pedagogical sciences: Problem and Solutions Volume 4 / KSPI Conference 2023. 145-147 betlar.
5. XXI asr o'quvchilari uchun zarur ko'nikmalarni o'rgatuvchi model – 4K haqida.Kun.uz.17.08. 2023
6. **Amrulloeva Nilufar Anvar qizi.** Til o'rganishda zamonaviy texnologiyalarning o'rni. Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences.845-848 betlar.2023
7. **G.A.Salomova & Z.B.Pardayeva.** Xorijiy tillarni o'qitishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish. Scientific theoretical and methodical journal.ISSUE 8.390-395 betlar.2024
8. **Jainkwell Publishing.** Lingvodidaktik innovatsiyalar va zamonaviy til o'rgatish metodlari. 2023
9. **Brown, H. D.** Principles of Language Learning and Teaching (5th ed.). Pearson Education.2007
- 10.**Richards, J. C., & Rodgers, T. S.** Approaches and Methods in Language Teaching (3rd ed.). Cambridge University Press. 2014